

С. А. Давимука

Індустріальні парки як інструмент розбудови регіональної економіки: ретроспектива та проблеми розвитку

Доведено, що розвиток індустріальних парків реально сприяє створенню кластерів конкурентоспроможних виробництв і розширенню виробничих ланцюжків, що позитивно відображається на збалансованому економічному розвитку регіонів. Обґрунтовано, що суттєва трансформація державної політики щодо розвитку індустріальних парків почала відбуватися у 2021-2022 рр. Визначено та обґрунтовано особливості розвитку мережі індустріальних парків в Україні в умовах сьогодення. Визначено загальні фактори, які спонукають до створення індустріального парку. Установлено, що загальний обсяг капітальних інвестицій в Україні у 2023 р. досягнув рівня 2019 р., суттєво збільшившись порівняно із 2022 р. Найбільший обсяг зафіксовано в Київській, Львівській, Рівненській і Вінницькій областях, що корелює з планами щодо реалізації програм упровадження індустріальних парків. На основі аналізу співвідношень заявлених у стратегіях розвитку областей смарт-спеціалізацій із галузевою специфікою індустріальних парків, які успішно функціонують на цих територіях, доведена необхідність актуалізації та оновлення змісту зазначених стратегій, посилення координації в частині взаємозв'язку та узгодження державної політики стимулювання розвитку індустріальних парків та стратегій розвитку областей.

Ключові слова: індустріальний (промисловий) парк, регіональна економіка, повоєнна розбудова, економічний розвиток, місцеві громади.

Формулювання проблеми. Динамічний характер процесу впровадження реформи децентралізації влади в регіонах України, розпочатий у 2015 р., відкрив можливості для розвитку та реалізації потенціалу територіальних громад, а бюджетна децентралізація показувала успішні практики перерозподілу бюджетних ресурсів на користь місцевого самоврядування. Проте результативність зазначених процесів була локальною, а реалізація нових можливостей для розвитку територіальних громад і регіонального розвитку загалом недостатньо впливала на поліпшення якості життя людей та забезпечення їхнього добробуту, про що свідчив помітний в передвоєнні роки тренд міграції населення за кордон. Стосовно економічного розвитку, то маловідчутним було формування партнерських відносин між регіонами та врахування чинника конкурентоспроможності, а заявлені цілі щодо досягнення збалансованості міжрегіонального та внутрішньорегіонального розвитку за основними соціально-економічними показниками не помічені.

Спочатку наслідки пандемії, обумовлені коронакризою, а потім і військова агресія росії надалі суттєво вплинули на перебіг подій щодо реалізації стратегій економічного розвитку регіонів і майже на рік загальмували реалізацію державної регіональної політики. Та все ж події 2023 р. засвідчили усвідомлення державною владою необхідності актуалізації питань формування самодостатніх регіонів України, а регіональний розвиток знову оголосили одним із пріоритетних напрямів державної політики в частині забезпечення цілісності та безпеки країни, урахувуючи її національні інтереси.

Проте в умовах жорстких викликів увесь цей час на практиці спостерігається тенденція пошуку бізнесом нових можливостей для розвитку, серед яких – залучення інвестицій та перезавантаження напрямів діяльності. Однією з моделей обрано відродження програми створення та розвитку індустріальних (промислових) парків (ІП), що вважається тим інструментом, який покращує бізнес-клімат у державі. Важливо, що на державному рівні здійснено кроки, щоб підтримати такий рух, і заявлено, що розвиток ІП є складовою політики «Зроблено в Україні» у частині залучення інвестицій у виробничий сектор економіки.

Важливою також видається розбудова мережі оновлених інфраструктурних об'єктів, що дає змогу не лише запустити промислові потужності й стимулювати розвиток суміжних галузей, створення нових робочих місць, але й формувати нові поселення сучасного типу, ураховуючи екологічні норми та естетичні форми, особливо на регіональному рівні.

Досвід Львівщини, Вінниці та Київщини показує, що вже сьогодні індустріальні парки відчутно впливають на розвиток громад. В умовах гострої нестачі власних економічних ресурсів, передусім фінансових (від чого потерпають українські громади під час війни), ІП необхідні для відновлення і модернізації виробництва, проведення структурної перебудови місцевої економіки, сталого місцевого розвитку загалом. Однак проблема в тому, наскільки цей процес бути може ефективним в умовах обмежених ресурсів, невизначеності й високої ризикованості економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо необхідності та перспективності ІП порушуються науковцями вже багато років. Зокрема, Л. Федулова розглядає напрями розвитку індустріальних парків щодо реалізації інноваційного потенціалу регіонів України [1]. Сьогодні обґрунтовуються положення, що ІП можуть бути механізмом вирішення проблеми згуртованості територій та відновлення їх від наслідків війни [2-3]; аналізується, наскільки саме ІП може бути одним з ефективних механізмів залучення інвестицій в оновлені промислові майданчики для релокованих з окупованих територій підприємств [4]. Проте в умовах високої ризикованості для розвитку суспільства та його економіки через продовження війни на невизначений період, посиленням викликів, пов'язаних з людським потенціалом і фінансовими ресурсами, питання щодо розбудови ІП вимагають більш системних і критичних досліджень.

Мета статті – здійснити системний аналіз процесу розбудови індустріальних (промислових) парків в Україні, виявити його особливості та визначити можливий вплив на регіональний розвиток у повоєнній відбудові та відродженні місцевих громад.

Основні результати дослідження. Доводиться констатувати, що сьогодні воєнні події продовжують змінювати характер економічних і соціальних процесів на регіональному рівні: відбувається деіндустріалізація східних регіонів (а подекуди й щоденне тотальне знищення виробничих потужностей та відповідної інфраструктури) і структурні зміни економіки західних регіонів, ключовим фактором чого стала релокація в перший рік війни понад 800 підприємств у більш безпечні регіони [5]. Тому постає необхідність визначення стратегічної ролі цих процесів у державній регіональній політиці.

Важливо зазначити, що в умовах воєнного стану, що наразі характеризується жорсткими щоденними обстрілами всієї території України, не зупиняється робота в аспекті євроінтеграційного курсу нашої держави. Наприклад, затверджено План заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії [6], на які повинна відреагувати Україна, серед яких: оновити Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки та модернізувати Державний фонд регіонального розвитку, корелюючи їхню дію з процесом відновлення та відбудови, принципами багаторівневого управління та регіональної політики [7]. На виконання цієї вимоги в серпні 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив оновлену Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки та презентував її як ефективний інструмент подолання наслідків війни, сприяння відновленню та наближенню до членства в ЄС. Зокрема, установлена стратегічна ціль «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» і на її виконання оперативна ціль 2 «Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка» із завданням 9 «Стимулювання створення та діяльності індустріальних парків та підприємств оборонного-промислового комплексу з урахуванням стратегічних пріоритетів його розвитку» [8].

Важливо також зазначити, що сьогодні в Україні в рамках проекту технічної допомоги ЮНІДО «Глобальна програма еко-індустріальних парків в Україні: реалізація на місцевому рівні» здійснюються практичні напрацювання елементів моделі еко-індустріального парку для наступного її запровадження в контексті досягнення цілі сталого розвитку 9 «Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям», а також досягнення інших цілей.

Інклюзивні, сталі індустріальні парки. Для України актуальність саме такого виду індустріальних парків [9] полягає в розв'язанні завдань імплементації європейських директив у сферах екологічного управління, управління відходами та ресурсами, енергоефективності, промислового забруднення та промислової безпеки, адаптації до зміни клімату, боротьби з дискримінацією та досягненням гендерної рівності, охорони та безпеки праці. Саме тому за результатами співпраці з проектом GEIPP-Ukraine затверджено документ [10], в якому представлено концепцію еко-індустріальних парків та операційний план реалізації стратегії на наступні три роки. Заявлено про створення державного Офісу розвитку індустріальних парків на основі досвіду Сінгапуру, Туреччини та Польщі. Слід також зазначити, що вже сьогодні задля встановлення системи рейтингового оцінювання в Україні розпочата робота над розробленням проекту національного стандарту «Еко-індустріальні парки. Критерії сталості та метод оцінювання» [11]. Такі стандарти насамперед сприятимуть досягненню відповідності української продукції нормам міжнародних стандартів і підвищенню її конкурентоспроможності на світових ринках.

Досвід засвідчує, що уряди багатьох країн і регіональна й місцева влади застосовують інструмент ІП (а також інші різні типи спеціальних економічних режимів) для реалізації своїх стратегій та завдань економічної політики. Наприклад, слід згадати про Frankfurt-Hochst у Німеччині, де знаходяться виробничі об'єкти та лабораторії гіганта хімічної індустрії Sanofi-Aventis, підприємств суміжних галузей, приблизно сто науково-виробничих компаній біотехнологічної та інших сфер. Наразі на території Польщі діють 14 спеціальних економічних зон (СЕЗ) із 78 індустріальними парками. З початку створення їх у 90-х роках ХХ ст. і впродовж наступного десятиліття ВВП Польщі зріс на 50%, а експорт збільшився майже втричі. У Туреччині залучення інвестицій через індустріальні парки сприяло зростанню ВВП та збільшенню експорту втричі (сьогодні це понад 350 млрд дол. США щорічно) [12].

Ретроспектива також показує, що саме розвиток ІП реально сприяє створенню кластерів конкурентоспроможних виробництв і розширенню виробничих ланцюжків, що в кінцевому підсумку позитивно відображається на збалансованому економічному розвитку регіонів [13]. Тому в нашій країні, де питання кластеризації економіки завжди були стратегічними пріоритетами розвитку, фахівці з означених питань почали всіляко підтримувати курс на розбудову ІП [14], розробляючи відповідні механізми імплементації напрацьованих кластерних ініціатив. Отже, процес кластеризації економіки, особливо на регіональному рівні, виходить на новий щабель розвитку.

Слід зазначити, що в Україні перші спроби організації індустріальних парків були здійснені наприкінці 1990-х – на початку 2000-х, хоча тоді реально йшлося більше про технологічні парки. У 2008 р. державна влада почала опрацьовувати питання, як перейняти досвід країн-сусідів і за допомогою механізму створення ІП стимулювати притік інвестицій, але не було відповідного законодавства, яке регулювало б цю сферу. Була розроблена Концепція створення індустріальних (промислових) парків, а перший закон «Про індустріальні парки» в Україні набув чинності у 2012 р. Проте інструменти економічного стимулювання розбудови їх і функціонування не були прописані. А в передвоєнні роки в Україні взагалі було зафіксовано курс на деіндустріалізацію національної економіки, тому

створення ІП було виключно ініціативою бізнесу за підтримки деяких громад на регіональному рівні.

Та все ж суттєва трансформація державної політики щодо індустріальних парків почала відбуватися лише у 2021-2022 рр. Зокрема, у 2022 р. влада порушила питання щодо стимулювання ІП: у законодавстві були прописані пільги, серед яких – скасування податку на прибуток; зниження на 10% оплати за імпорт устаткування; звільнення від сплати мита за устаткування; пільгові умови на оренду земельних ділянок під індустріальні парки чи сплати податку на землю. Отже, через повномасштабну війну держава ухвалила механізм, який передбачає активізацію роботи нових індустріальних парків, щоб стимулювати притік інвестицій в їхній розвиток. Є спроби активізувати зацікавленість громад у цих процесах: у 2023 р. рішенням уряду вони отримали право фінансувати коштом місцевих бюджетів інфраструктуру ІП – як проєктування, так і роботи щодо облаштування ІП. Окрім того, Мінекономіки на постійній основі здійснює роботу, яка має на меті формування прогресивної нормативно-правової бази для створення ІП як екосистеми для промислового розвитку. Важливо також зазначити, що правила в конкретно взятому індустріальному парку встановлюються не лише чинним законодавством України, але й угодами між учасниками парку, з одного боку, та органами управління парком, з другого.

Про реальний стан розбудови ІП можемо дізнатися з даних, що офіційно оприлюднюються представниками влади (зауважимо, офіційної статистики Держстату, яка давала змогу хоча б опосередковано оцінити реальний вплив ІП на економічний розвиток, немає). Наприклад, у 2019 р. в Україні було створено 46 індустріальних парків, з них тільки 16 внесені до Реєстру індустріальних (промислових) парків (далі – Реєстр). Найбільш поширеними сферами діяльності були легка промисловість, переробка сільськогосподарської продукції, фармацевтика та виробництво виробів з деревини. Форма власності на ділянки, де розміщені ІП: комунальні (62%) і приватна (28%), державних лише 8%. Серед інших тенденцій розвитку ІП можна виділити появу галузевих кластерів на базі ІП і мережевих керівних компаній, розвиток спеціалізованих парків, а також збільшення ролі місцевої влади у створенні та управлінні парками. Фінансування розвитку інфраструктури індустріальних парків, внесених до Реєстру, а також створення умов для їхнього функціонування було можливе коштом Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), а також була можливість фінансування роботи щодо підключення індустріальних парків до зовнішніх інфраструктурних мереж коштом субвенції на створення інфраструктури об'єднаної територіальної громади (ОТГ), секторальної підтримки коштом ЄС [15].

У 2020 р., ураховуючи досвід зарубіжних країн у подоланні економічних криз, було запропоновано використовувати інструмент індустріальних парків – промислових кластерів для здійснення спільної виробничої діяльності. На той час функціонували 43 індустріальні парки: 26 (60%) – муніципальні, 14 (33%) – приватні, 2 (5%) – змішані та 1 (2%) – у державній власності. На 01.12.2021 до Реєстру було внесено 52 індустріальні парки, з яких створення 18 індустріальних парків ініційовано суб'єктами господарювання, а одного індустріального парку – органом місцевого самоврядування спільно з приватною юридичною особою. У 28 індустріальних парках вибрано керівні компанії, у восьми індустріальних парках було вісім учасників. У 2021 р. було зареєстровано сім парків.

Як було зазначено, уже після початку повномасштабної війни, із середини 2022 р., індустріальні парки в Україні отримали новий шанс на розвиток. За інформацією Мінекономіки, протягом 2022 р. було створено 14 індустріальних парків. Як свідчать дані поданих звітів, найвищий рівень забезпечення інженерно-транспортною інфраструктурою спостерігався у восьми індустріальних парків («Соломоново», «Мироцьке», «Вінницький», «Вінницький кластер холодильного машинобудування», «Ланнівський», «Спарроу Парк Львів», «Л-Таун Парк»,

«Біла Церква»). Усього в індустріальних парках було створено 935 робочих місць і випущено продукції вартістю 271,169 млн грн, експортовано продукції вартістю 234,367 млн грн [16].

У 2023 р. приватні компанії та місцева влада ініціювали створення 30 парків, з яких тільки 13 було зареєстровано. Але на початок 2024 р. із 75 внесених Мінекономіки до Реєстру реально функціонувало лише 10 індустріальних парків. Решта – це greenfield-ділянки, тобто поле. Водночас з Реєстру поступово виключаються індустріальні парки, створені в минулому десятиріччі, зокрема через відсутність у них керівних компаній (відповідно до внесених у законодавство змін).

Отже, процес вкрай динамічний і майже не щодня КМУ звітує про реєстрацію нових ІП у різних регіонах країни. Прогнозується, що у 2024 р. в Україні працюватиме до 20 індустріальних парків, у 2025 р. – до 30. Особливості сьогодення: динамічне зростання заявок на створення ІП, зменшення комунальних парків і збільшення приватних (30% на 70%), майже відсутність безперспективних парків, наявність у половини створюваних парків прогнозованих учасників з інвестиціями, поява спеціалізованих кластерних промислових парків, попит з боку малого та середнього бізнесу [17]. Серед приватних компаній, які розвивають індустріальні парки в Україні: UFuture (В. Хмельницький), Dragon Capital (Т. Фіала), група «Епіцентр К» (О. та Г. Герєги), Uparks (Б. Шестопалов) та ін. У [18] зазначається, що збільшення надходжень в економіку, передусім у стратегічно важливі та найбільш конкурентні й перспективні галузі, буде позитивним фактором для регіонального й місцевого економічного розвитку. Як показує аналіз, найбільша кількість запитів на створення ІП надходить від представників агросектору, харчової промисловості, переробної промисловості, особливо від виробників будівельних матеріалів (50% на 50% з іноземними партнерами) як перспективного напрямку відновлення територій, тому багато зарубіжних компаній з Туреччини, Польщі, Німеччини та інших країн шукають зараз собі ділянки для будівництва підприємств з виробництва будівельних матеріалів. Також затребувані склади та логістика й ділянки подвійного використання.

Дослідження показують, що загальними факторами, які спонукають до створення індустріального парку, є: (1) ініціативи конкретних підприємств, які будують власне виробництво та виконують функцію керівної компанії; (2) реалізація ідей власниками нерухомості щодо переведення її у формат ІП для майбутнього продажу конкретному інвестору; (3) промисловий девелопмент; (4) приєднання нових підприємств до громади як відповідна мотивація у громад. Утім, як це буває в українській дійсності, поки що все виглядає як головний тренд – стає модним бути індустріальним парком. Сьогодні спостерігаємо цілком задовільні результати інфраструктурного забезпечення – підведено автошляхи до 61% індустріальних парків; наявні залізничні шляхи – 18% індустріальних парків; під'єднано електропостачання, водопостачання, водовідведення – 30% індустріальних парків, під'єднано газопостачання – 24% індустріальних парків [19]. Позитивна динаміка розбудови нових парків у 2023-2024 рр. пояснюється експертами такими причинами: поява реальних податкових і митних стимулів для резидентів ІП у 2022 р., що створило умови для розвитку ІП як інструменту залучення інвестицій; релокація понад 1,5 тис. підприємств, які почали шукати майданчики для роботи в центральних і західних регіонах країни, а збільшення попиту на промислові площі сприяло активізації будівництва в парках, які раніше функціонували лише на папері; запуск програм підтримки ІП державою, особливо в напрямі створення інфраструктури.

Що конкретно в регіонах і для регіонів? Законодавство передбачає, що індустріальні парки як спеціально створені території для промислового виробництва об'єднують у своєму складі велику кількість стейкхолдерів, що

створюють відповідні екосистеми, заощаджуючи на логістиці, сприяючи розвитку малих підприємств, модернізації галузей та створюючи нові робочі місця. Цілком зрозуміло, що такі об'єкти вигідні місцевим громадам, оскільки сприяють збільшенню обсягу податкових надходжень до місцевих бюджетів і розвитку місцевої інфраструктури.

Історія формування та розвитку індустріальних парків у регіонах України сягає 1990-х років. Індустріальні парки були внесені до стратегій соціально-економічного розвитку більшості регіонів України: у 2006 р. – Рівненської і Київської областей; 2007 р. – Івано-Франківської, Львівської, Донецької і Вінницької областей; 2008 р. – Кіровоградської, Тернопільської, Луганської і Херсонської областей; 2010 р. – Запорізької, Харківської, Сумської областей та Автономної Республіки Крим; 2011 р. – Дніпропетровської, Одеської, Житомирської та Миколаївської областей; у 2012 р. – Волинської області. У деяких регіонах були прийняті окремі детальні програмні та інші документи щодо створення та розвитку індустріальних парків на їхніх територіях. Зокрема, у 2007 р. рішенням Харківської обласної ради затверджено Програму створення індустріального парку «Рогань» у Харківській області, у 2008 р. рішенням Закарпатської обласної ради – Програму створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008-2012 роки, у 2011 р. рішенням Одеської обласної ради – Концепцію створення індустріальних (промислових) парків в Одеській області. Згодом з'явилися ІП «Біла Церква» і Вінницький індустріальний парк, де виробляли холодильники для Pepsi і Coca-Cola. До війни реально розвивалися чотири приватні парки: «Біла Церква», «Коростень», «Соломоново» і «Вінницький кластер холодильного машинобудування». Вони мали збудовані об'єкти та резидентів, а також планувалося, що створення ІП ініціюватимуть саме громади, які залучали б керівну компанію з інвестиціями та резидентами. Однак жодної фахової керівної компанії так і не з'явилося, а самі громади таких бюджетів не мали – 70% з них розвивалися на субвенціях, які були розподілені ще до надходження.

В умовах воєнного стану особливо помітним є лідерство стосовно ІП м. Вінниці через бажання розвивати бізнес. Там заявлено про роботу трьох індустріальних парків: «Вінницький індустріальний парк» і двох приватних – «Вінницький кластер холодильного машинобудування» (UBC Group) та «Вінтер спорт» (Head Group). Також звітує про успіхи проєкт «Мережа індустріальних парків «Західний індустріальний кластер»». Він був розрахований на три роки та передбачав підготовку п'яти ділянок під розміщення індустріальних парків у трьох областях України: Рівненській (Привільненська територіальна громада), Тернопільській (Ланівецька та Борщівська територіальні громади) і Житомирській (Брониківська та Малинська територіальні громади). Сьогодні громади, попри усі проблеми, продовжують реалізовувати проєкти розвитку індустріальних парків. Уважається, що це перший в Україні міжрегіональний проєкт з розвитку мережі індустріальних парків. Нині там найбільша кількість підприємств, які працюють в одному ІП – 25 резидентів, і повністю заповнена територія.

У травні 2024 р. Кабінет Міністрів України вніс індустріальний парк «Р-33», створення якого ініціювала Куяльницька сільська рада в Одеській області, до Реєстру індустріальних парків. Концепція цього парку передбачає формування на площі 10 га промислового кластера з металообробки та виготовлення металевих виробів. У 2023 р. група «Епіцентр К» стала ініціатором створення парку «Вуглецево-нейтральний Еко Агро Хаб Поділля «Городок»» у Хмельницькій області. На сьогодні в області створено індустріальний парк «Хмельницький», індустріальний парк «Славутич» та індустріальний парк «Красилів-Технопорт». Компанія Dragon Capital Т. Фіали сфокусувалася на проєкті M10 Lviv Industrial

Park у Львові, який залучив кредит ЄБРР і першим в Україні отримав страхування будівництва від воєнних ризиків.

Наприкінці грудня 2023 р. у Львові розпочалося будівництво нового індустріального парку «Формація. Львів» (Formatsia.Lviv), який стане екосистемою для розвитку бізнесу з лабораторіями прототипування, R&D центром, коворкінгами, конференц-холлом, бізнес-інкубатором, інфраструктурою для роботи та відпочинку працівників. Головною відмінністю від інших об'єктів стане його технологічність, що сприятиме також переходу від сировинної до індустріальної економіки всього регіону. Модель Quadruple Helix, яку хочуть втілити в ІП «Формація. Львів», передбачає взаємодію чотирьох компонентів, які створюватимуть умови для розвитку інновацій: співпраця між виробниками, співпраця з державою, співпраця з освітніми інституціями та співпраця з локальною спільнотою [12]. Отже, заплановано на практиці втілити сучасну модель інноваційної екосистеми.

Варто зауважити, що тільки організовані відповідно до вимог законодавства індустріальні парки (наявні мережі; є хоча б один побудований об'єкт (склад або промисловий); є керівна компанія; на території ІП функціонує хоча б одне підприємство) мають усі можливості притягувати інвестиції та створювати умови для впровадження інновацій. Це своєю чергою може бути ключовим фактором зростання продуктивності місцевої економіки. Окрім того, слід сподіватися на загальні ефекти від створення індустріального парку: розвиток промислового та логістичного потенціалу регіону; активізація інноваційної діяльності; зростання обсягу інвестицій у регіон; збільшення податкових надходжень і платежів до бюджету та державних цільових фондів; створення нових робочих місць, зокрема для висококваліфікованих кадрів; підвищення рівня доходів у регіоні. Але це все громади можуть отримати лише в тому разі, якщо індустріальний парк був правильно організований. Адже прийняти рішення про створення парку та затвердити концепцію, отримати рішення уряду про внесення його до Реєстру – це тільки початковий етап, у більшості випадків на практиці процес надалі не розвивається. Сьогодні, як зазначають експерти, є 12 реальних індустріальних парків: «Рясне-2 Е/10» (м. Львів), «Коростень» (Житомирська обл.), «Соломоново» (Закарпатська обл.), «iPark» (Одеська обл.), «Вінницький кластер холодильного машинобудування» (м. Вінниця), «Новороздільський» (Львівська обл.), «Біла Церква» (Київська обл.), «Спарроу Парк» (м. Львів), «Кронспан Рівне» (Рівненська обл.), Kalush Industrial HUB (Івано-Франківська обл.), «Л-Таун Парк» (Київська обл.) і «Ужгород» (Закарпатська обл.). У Харківській, Херсонській та Запорізькій областях немає жодного ІП. Причина зрозуміла: прифронтові регіони та продовження масованих обстрілів.

Важливим є те, що в більшості випадків ініціаторами створення вітчизняних індустріальних парків були й залишаються органи місцевого самоврядування, адже індустріальний парк – це потужний інструмент для місцевого соціально-економічного розвитку. Проте справедливо відразу постають серйозні запитання організаційно-економічного характеру: що відбудеться після того, як керівна компанія облаштує на сотні мільйонів гривень інфраструктуру на великій площі? І яким буде строк окупності інвестицій українських платників податків, які витратять на будівництво індустріального парку суму, співмірну декільком річним бюджетам громади?

Повномасштабне вторгнення РФ продовжує справляти значний негативний вплив на створення інфраструктури та інвестиційні процеси в країні, але слід також зауважити про допущені прорахунки під час створення ІП багатьма громадами. Зокрема, часто вони нерелевантно оцінюють власні можливості та свій реальний інвестиційний потенціал; очікування (виражені в кількісно зафіксованих ефектах) щодо доцільності створення індустріальних парків (адже в окремих випадках достатньо було б просто відвести земельні ділянки для

промислового інвестування) завищені; до індустріальних парків ставляться як до універсального інструменту вирішення проблем із залученням інвестицій; залучені до управління індустріальними парками керівні компанії інституційно слабкі та фінансово неспроможні. Адже саме ці компанії, укладаючи договір з ініціатором про створення та функціонування індустріального парку, повинні забезпечити його облаштування та залучення учасників, надавати інвесторам весь необхідний комплекс послуг з обслуговування і супроводу. Наприклад, лише створення власної генерації – досить капіталомісткий захід. З досвіду ІП «Біла Церква»: влаштування СЕС з піковою потужністю 654 кВт коштуватиме 356 тис. дол. США (або 567 дол. США за 1 кВт потужності) [20]. Однак в Україні подібний досвід мають лише лічені компанії, але вони перебувають на стадії становлення.

Як ми вже зазначали, основною причиною виключення індустріального парку з Реєстру є відсутність протягом двох років керівної компанії – спеціалізованої девелоперської організації, яка забезпечує створення, розвиток та експлуатацію інженерної інфраструктури, залучає промислових резидентів і надає їм комплексну підтримку на всіх етапах виконання їхніх інвестиційних проєктів. Варто також зазначити про такі функції ефективної керівної компанії, як тісна комунікація з місцевою владою та ініціатором проєкту; професійне управління процесом проєктування та будівництва об'єкта з управління готовим, уже збудованим парком (технічне, адміністративне управління, охорона, прибирання). Це окремий професійний суб'єкт з управління індустріальним парком, зацікавлений в ефективному розвитку проєкту та прибутку за стратегією Win-Win. Ось деякі керівні компанії, які сьогодні мають мережевий формат управління: TOB «Індастріал Парк Менеджмент» – чотири парки; UParks – два парки; Industrial Management Company – два парки; Bureau of Investment Programs – два парки; Dragon Capital – два парки; Alterra Group – один парк; Concept Real Estate – один парк. Приклад: керівна компанія «Астробілд» – професійний девелопер, який має відповідну експертизу та досвід реалізованих проєктів у промисловій нерухомості (з 2019 р. компанія освоїла понад 10 га промислової ділянки та ввела в експлуатацію понад 12 000 м² виробничо-складських площ); консолідує під управлінням промислові активи двох індустріальних парків – «Біла Церква» і «Біла Церква 2» [2].

Розбудова ІП – важливий каталізатор розвитку місцевого МСП. У серпні 2024 р. уряд України схвалив Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року. Один із провідних аспектів цієї стратегії – підтримка стійких практик для забезпечення «зеленого переходу» та екологічної модернізації МСП, зокрема шляхом фінансування енергоефективних інвестицій та створення еко-індустріальних парків. Стратегія спирається на орієнтири, які визначені Планом України, що передбачає комплексний підхід до управління відходами, є ключовим аспектом зеленої економіки та передбачає будівництво об'єктів із кластерним типом розміщення в межах ІП.

Запитання стратегічне: чи взагалі буде кому працювати в Україні, чи достатньо людського капіталу для відновлення та чи спостерігається масово внутрішнє бажання та мотивація допомагати відновлювати та відбудовувати Україну? Слід зазначити, що в нашій країні на початок червня 2023 р. 5,1 млн осіб отримали статус тимчасового захисту в країнах-членах ЄС; 1,5 млн осіб перебували в РФ та республіці Білорусь; 4,9 млн отримали офіційний статус ВПО [5]. За час війни з України виїхало приблизно 20% підприємців. За даними Конфедерації роботодавців України, у 2022-2023 рр. компанії втратили понад 781 тис. чоловіків: одні звільнилися, інших мобілізували, хтось виїхав або перевівся на неофіційну роботу. Водночас жінок пішло з ринку праці майже вдвічі більше, ніж чоловіків – до 1,5 млн; більшість із них виїхали з

дітьми або втратили роботу після початку активних бойових дій. Ринок праці України загалом зменшився на 2,23 млн осіб [21]. Тому ключовим питанням у процесі створення індустріального парку та залучення інвестицій є розвиток інституційної спроможності персоналу та наявність і адаптація трудових ресурсів для потреб ринку (слід зазначити, що в усіх концепціях ІІ, які як під копірку розробляють громади, наведено вражаючі цифри щодо потенційної зайнятості та працевлаштування. Кого і звідки?). Отже, обов'язковим елементом, який слід урахувати, реально опрацьовуючи ідеї та підготовлюючи рішення щодо створення індустріальних парків, облаштування їх і запуску, а також формування програм із залучення інвестицій, має бути чітке розуміння наявності людського потенціалу, можливість залучення трудових мігрантів, створення додаткової соціальної інфраструктури для них [22].

Звичайно, важливим є також фінансовий результат діяльності підприємств, що впливає на формування його власних фінансових ресурсів. Як свідчать дані Держстату, за січень-червень 2024 р. фінансовий результат до оподаткування великих і середніх підприємств загалом по Україні був позитивний і становив 491,2 млрд грн (за січень-червень 2023 р. також позитивний – 298,0 млрд грн); прибуток становив 619,6 млрд грн, тобто 149,7% порівняно із січнем-червнем 2023 р., збитків допущено на суму 128,4 млрд грн (або 110,6%). Частка збиткових підприємств за січень-червень 2024 р. становила 25,7% (за січень-червень 2023 р. – 25,5%). У розрізі регіонів, як свідчать офіційно оприлюднені статистичні дані за січень-березень 2024 р., найбільша частка підприємств, які одержали прибуток, зафіксована в Тернопільській – 80,7%, Рівненській – 78,6%, Львівській – 77,3%, Вінницькій – 76,7% і Закарпатській – 75,3% областях (середня по Україні – 72,5%).

Державна підтримка. Щоб залучити інвесторів в індустріальні парки, різні країни застосовують широкий перелік інструментів підтримки: надання податкових і митних пільг та преференцій, забезпечення підготовки необхідних кваліфікованих кадрів, компенсація частини соціального страхування, надання доступу до транспортної та логістичної інфраструктури та навіть співфінансування інвестиційних проєктів (наприклад прямий трансферт, пільговий кредит тощо). В Україні також запроваджена система стимулювання, про що йшлося раніше [23]. Однак передусім підтримка діяльності індустріальних парків з боку держави (та місцевої влади) полягає в здійсненні інженерної підготовки ділянки, забезпеченні постачання газу, електричної та теплової енергії, води, функціонування системи водовідведення, проведення та налагодження транспортних комунікацій (автомобільні дороги, доступ до портів, аеропортів, залізничних колій), у розбудові прикладної інфраструктури (адміністративні будівлі, складські приміщення тощо). Важливо, що в липні 2024 р. в Україні стартувало прийняття заявок від індустріальних парків на державну підтримку розвитку їхньої інфраструктури, а в державному бюджеті на цю мету передбачено 1 млрд грн. Зацікавлені парки зможуть претендувати на отримання до 150 млн грн фінансування від держави на умовах співфінансування, які можна буде спрямувати на будівництво підстанцій, підведення електромереж, водо- і газопроводів та інших об'єктів промислової інфраструктури. Фінансування надаватиметься на умовах співфінансування із заявником 50/50 (для деокупованих територій – 80/20).

За цією програмою три індустріальні парки («Коростень», «БФ Термінал» та «Вінницький індустріальний парк») уже отримали державне фінансування у межах політики «Зроблено в Україні» на суму 347,5 млн грн.

Наприклад, для індустріального парку «БФ Термінал» у Закарпатській області будуть побудовані залізничні колії та електрична інфраструктура на загальну суму 316,6 млн грн (коштом державного бюджету буде профінансовано приблизно 148 млн грн із зазначеної суми). На території Вінницького індустріального парку будуть облаштовані проїзди загальною вартістю майже

232 млн грн Участь держави в реалізації цього проекту становитиме приблизно 116 млн грн Для будівництва та модернізації інфраструктури індустріальних парків виділено 216,1 млн грн з державного бюджету на підтримку ключових проєктів у таких парках: «Захід-Ресурс» (Львівська область), «Хмельницький» (Хмельницька область), «Ковель Порто» (Волинська область) та «Біла Церква 1» (Київська область). Ці інвестиції забезпечать створення необхідних умов для залучення інвесторів і розвитку виробничих потужностей. Зауважимо, що будівництво доріг та інших інфраструктурних елементів створює умови для залучення інвесторів і розвитку бізнесу в різних регіонах. Слід зазначити, що програма містить запобіжники для ефективного використання коштів – підприємства зобов'язані будувати виробничі площі та залучати учасників. Зокрема, фінансування здійснюється через ескроу-рахунки (умовного зберігання) державних банків, що дає змогу забезпечити контроль. Державні банки, такі як Укресімбанк, Ощадбанк та Укргазбанк, є партнерами Міністерства економіки у впровадженні програми підтримки індустріальних парків на вигідних умовах, що сприятиме залученню інвесторів і розвитку промислових майданчиків.

Також нещодавно в Україну ввезли першу одиницю обладнання, використовуючи стимули для індустріальних парків. Ідеться про компанію Univest, яка у Фастові Київської області готується запустити новий завод з виробництва екопакування в ІП. У Львові міська рада для індустріальних парків знизила до нуля податок на землю (так само зробили муніципалітети у Вінниці, Білій Церкві та низці інших міст).

Важливим для ІП залишається стратегічне завдання впровадження інновацій, особливо сучасних інноваційних технологій. У цьому контексті слід згадати про розпочату співпрацю Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій з Міністерством економіки України, спрямовану на активізацію інноваційної діяльності індустріальних парків у напрямі удосконалення регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, а також системи правової, кадрової та інформаційної підтримки інноваційної діяльності.

Інвестиції та інвестори. Важливе завдання у сфері залучення інвестицій, яке повинно стояти перед місцевою владою, полягає у формуванні і збереженні постійного інтересу інвесторів до своїх територій, що реалізується шляхом максимального сприяння інвестуванню. Сьогодні частка українських інвесторів у загальній структурі вкладень резидентів ІП становить майже 90%. Через високі військові ризики, відсутність на практиці дієвих механізмів страхування та інші причини іноземні компанії поки що мало цікавляться українським ринком. Помітний частковий інтерес (у межах 10 запитів на рік) з боку компаній з Туреччини, Південної Кореї, Німеччини, Польщі та інших країн. Найбільша кількість запитів надходить від агросектору та харчової промисловості – від будівництва елеваторів до переробки, девелоперів складів та логістичних об'єктів, виробників будматеріалів, де 50% – іноземні компанії. Вони небезпідставно розраховують, що під час повоєнного відновлення української інфраструктури виникне велика потреба в різних будматеріалах.

Статистика показує, що загальний обсяг капітальних інвестицій по Україні у 2023 р. досягнув рівня 2019 р. та суттєво збільшився порівняно із 2022 р. (табл. 1). Зокрема, у 2023 р. найбільший обсяг їх зафіксовано в Київській (51 184,4 млн грн), Львівській (44 790,0 млн грн), Рівненській (24 130,8 млн грн) і Вінницькій (19 212,5 млн грн) областях, що корелює з реалізацією програм розбудови ІП.

Звичайно, передбачуваність тарифної політики держмонополій, стабільність і прозорість податкової політики держави є обов'язковою умовою для того, щоб потенційні українські та іноземні резиденти ІП планували на 5-10 років свої інвестиції та роботу в Україні. Окрім того, не забуваємо про корупцію,

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за регіонами України 2019-2023 рр., млн грн

№	Область	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
	<i>Україна</i>	623978,9	508217,9	673899,3	409659,9	627280,7
1	Вінницька	15724,9	1360,1	16922,1	14122,1	19212,5
2	Волинська	12663,9	9121,6	11718,3	9535,0	12497,4
3	Дніпропетровська	66951,1	58601,4	78484,4	40477,9	63067,8
4	Донецька	30394,4	26597,8	32477,6	5564,9	7842,0
5	Житомирська	8466,9	9270,2	11484,8	6113,2	11566,3
6	Закарпатська	9330,3	5080,9	9184,3	6818,0	8893,3
7	Запорізька	14876,7	15495,0	21039,3	9312,4	8563,7
8	Івано-Франківська	93054,5	6338,0	12281,9	6851,5	12002,2
9	Київська	50295,8	32760,0	44287,7	31168,6	51184,4
10	Кіровоградська	7794,3	6745,9	8678,5	7096,7	9147,0
11	Луганська	3357,5	3259,1	4496,5	270,8	336,3
12	Львівська	31061,5	23641,5	31483,8	26161,4	44790,0
13	Миколаївська	12549,3	9504,9	12135,8	5008,6	8991,1
14	Одеська	21080,1	21437,6	24149,5	13546,7	8991,1
15	Полтавська	23005,3	25156,9	28044,5	17537,6	19150,4
16	Рівненська	6729,2	5650,6	21469,4	12042,5	24130,8
17	Сумська	7734,2	7200,1	10554,5	5497,9	13506,0
18	Тернопільська	9210,6	7296,8	10660,2	8501,8	11823,2
19	Харківська	22874,6	20248,6	24647,7	9586,0	18057,0
20	Херсонська	12368,3	7199,1	14616,8	700,4	743,6
21	Хмельницька	10534,1	10617,0	13515,4	9753,2	15153,1
22	Черкаська	11385,5	9079,3	12299,8	9227,6	14283,8
23	Чернівецька	4096,8	3319,5	4289,6	3358,7	4741,7
24	Чернігівська	8740,6	7957,1	10293,7	8305,9	12631,7
25	м. Київ	213247,8	163036,3	204682,9	143100,3	226008,7

Джерело: складено за даними офіційної статистики.

яка нікуди не зникла. Доводиться констатувати, що сьогодні, попри відносно стабільне безпекове становище західних регіонів, усі без винятку громади зіштовхуються з серйозними викликами, які здебільшого не стосуються прямих руйнувань унаслідок воєнних дій, але негативно впливають на розвиток територій, що пов'язано з відтоком інвестицій і подекуди цілковитою зупинкою цілих виробництв і величезними складнощами із залученням додаткових коштів у виробничий сектор економіки. Так само негативний вплив виникає через перманентні логістичні проблеми (навіть у разі зручного географічного розташування регіонів) і брак кваліфікованої робочої сили.

Якщо будувати ІП в Україні, то на будівництві заводу на території індустріального парку можна зекономити приблизно 25% інвестицій (у сусідніх країнах-членах ЄС сума інвестицій буде більшою на 30-40% через вартість робіт і матеріалів) [24]. Економія у 25% можлива завдяки тому, що для резидентів індустріальних парків законом передбачені економічні стимули. Важливо прийняти до уваги, що логістика товарів подорожчала щонайменше на 40-50%, і це подорожчання виробники та трейдери закладають у собівартість товарів. Рекомендується обирати індустріальний парк, який знаходиться на відстані 20-30 км від кордонів з Європейським Союзом, що надає можливості для експортного розвитку бізнесу, який працює на території індустріального парку. Проте така пропозиція є спірною і справедливо викликає нарікання з боку регіонального бізнесу.

Зрозуміло, доцільно ефективніше використовувати всі наявні механізми для залучення інвестицій – державні програми підтримки, пільгове кредитування,

міжнародні грантові проекти та можливості в межах європейської інтеграції через Ukraine Facility.

Для гармонійного розвитку територій важливо, щоб на рівні громад були розроблені стратегії місцевого економічного розвитку та залучення інвестицій, які слугуватимуть своєрідною дорожньою картою, але ефективність будь-якого плану залежатиме виключно від ефективності співпраці органів місцевого самоврядування та бізнесу на рівні громад. Водночас слід урахувувати, що створення ІП не може бути самоціллю, а реальні результати інфраструктурного розвитку та роботи парків можна побачити не раніше, ніж через кілька років. Серед важливих передумов їхньої ефективної діяльності є зниження воєнних ризиків, запуск механізмів страхування інвестицій, збільшення кількості іноземних інвесторів. Зважаючи на стратегічний розвиток, важливо, щоб були створені умови для високотехнологічного виробництва та випуску продукції з високою доданою вартістю, об'єднання виробництва в кластери, що може бути основою для розвитку смарт-спеціалізації регіонів, які були заявлені в їхніх стратегіях розвитку й також вимагають корегування.

Стратегічно та інституціонально для цього необхідна координація та узгодження державної політики стимулювання розвитку індустріальних парків та стратегій розвитку областей на період 2021-2027 рр. Важливо стимулювати розвиток індустріальних парків з відповідною галузевою спеціалізацією відповідно до цілей, закладених у стратегіях областей (особливо тих, які визначені на основі смарт-спеціалізації) та передбачати підтримку в планах заходів з реалізації відповідних стратегій. Формування таких ІП стане ефективним інструментом реалізації пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів [25].

Ми проаналізували співвідношення заявлених у стратегіях розвитку областей смарт-спеціалізацій з галузевою специфікою ІП, які успішно функціонують на цих територіях (табл. 2), і побачили необхідність актуалізації та оновлення змісту цих стратегій.

Отже, дослідження показують, що індустріальні (промислові) парки за умови системного інституціонального забезпечення їх та дотримання відповідних

Таблиця 2

Смарт-спеціалізації регіонів, зазначені в їхніх стратегіях розвитку до 2027 р.

Області	Смарт-спеціалізація	Індустріальний парк/ спеціалізація парку
1	2	3
Вінницька	Оздоровчий та лікувальний туризм	Вінницький кластер холо- дильного машинобудування /машинобудування, виробниц- тво холодильного обладнання
Івано- Франківська	Виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах; виробництво гумових шин, покришок і камер; виробництво цементу, вапна та гіпсових сумішей; виробництво абразивних виробів і неметалевих мінеральних виробів; виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі; виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільної та контрольної апаратури; виробництво машин і устаткування загального призначення; забір, очищення та постачання води; перероблення та консервування риби, ракоподібних і моллюсків; виробництво текстильних виробів	Kalush Industrial HUB / деревообробка, металооб- робка, переробка полімерів

Продовження табл. 2

1	2	3
Закарпатська	Лісопилне та стругальне виробництво; виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах; виробництво гумових і пластмасових виробів (галузь визначена на основі відносно високої середньої заробітної плати на одного працівника); виробництво абразивних виробів і неметалевих мінеральних виробів; виробництво побутових приладів; виробництво іншої продукції	Соломоново / машинобудування
Київська	Виробництво інноваційних харчових продуктів із удосконаленими споживчими якостями (функціональна їжа); розроблення енергоефективних рішень на основі альтернативних джерел енергії; інноваційна продукція для будівництва, дизайну та побуту; біоактивні речовини та фармацевтика для здоров'я людини	Біла Церква / металообробка та машинобудування, включно з виробництвом компонентів до автомобілів, електротехнічна промисловість та приладобудування; легка та харчова промисловість; деревообробна та меблева промисловість; логістична та сервісна діяльність; інші галузі, сумісні з вищезазначеними; ЛІ-Таун Парк / логістика, промисловість
Львівська	Переробна промисловість (машино – та приладобудування), текстильна промисловість; біоекономіка (деревообробка, меблеве виробництво, поліграфія, харчова промисловість, біоенергетика); креативні індустрії (ІТ, діяльність у сфері творчості та мистецтва, виробництво відеопродукції та рекламних матеріалів, надання інформаційних послуг); медичний туризм, фармація, охорона здоров'я	M10 Lviv Industrial Park (Рясне-2) / виробництво, складські приміщення; Spatow Park Lviv / логістика, машинобудування, металообробка, легка та харчова промисловість; Новороздільський індустріальний парк / забудова території виробництвами екоощадних матеріалів, продукції та технологій
Рівненська	Деревообробна та меблева промисловість; виробництво продуктів харчування та поглиблена переробка сільськогосподарської продукції; високотехнологічне органічне сільське господарство, ягідництво, садівництво; логістика; ІТ-сектор	Кроноспан Рівне / деревообробна промисловість, меблева промисловість, складське господарство
Житомирська	Галузь, визначена за результатами кількісного аналізу: виробництво інших текстильних виробів; виробництво скла та виробів зі скла; виготовлення виробів з бетону, гіпсу та цементу; виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів; виробництво меблів. Галузь, визначена за результатами якісного аналізу: органічні рослинництво і тваринництво та виробництво органічних продуктів харчування	Коростень / деревообробна промисловість

Джерело: складено за даними офіційно затверджених стратегій відповідних областей.

умов можуть бути ефективним механізмом індустріалізації економіки України в межах «зеленого переходу», а нині їх можна вважати потужним інструментом залучення інвестицій, реалізації програм інклюзивної зайнятості населення, забезпечення регіонального та місцевого розвитку.

Висновки. 1. На сучасному історичному етапі України індустріальні (промислові) парки мають стати не лише базою для прискореного відновлення виробництва релокованих підприємств, але й фундаментом сталого економічного відновлення країни завдяки впровадженню інноваційних технологій виробництва та залучення іноземних інвестицій. 2. В умовах війни індустріальні парки відіграють стратегічну роль, забезпечуючи стабільну економічну активність, виробничу та логістичну стійкість, сприяють ефективному переміщенню виробництв у безпечніші регіони, зберігаючи та створюючи нові робочі місця, що можна вважати важливим інструментом реалізації політики швидкого відновлення регіональної економіки, подальшого розвитку країни та виходу на новий рівень європейської інтеграції. 3. Досвід індустріальних парків, які успішно функціонують, показує, що вони можуть стати реальним інструментом у реалізації стратегії розвитку регіону в разі внесення їх до відповідної програми, ініціаторами розроблення якої повинні бути органи місцевого самоврядування разом із представниками приватного бізнесу, що має більше фінансових можливостей та може ефективніше використовувати власні інвестиції.

Україна, накопичуючи досвід промислового виробництва в жорстких умовах воєнного стану, має всі шанси стати лідером серед країн Східної Європи в плані розвитку індустріальних парків у напрямі розвитку переробних галузей національного господарства. Оскільки агропромисловий комплекс ставить перед собою стратегічні завдання щодо збільшення виробництва готового продукту, а не сировини, важливо здійснити дослідження ролі та значення створення індустріальних парків в АПК в розрізі впливу на регіональний розвиток.

Список використаних джерел

1. Федулова Л.І. Напрями розвитку індустріальних парків щодо реалізації інноваційного потенціалу регіонів України. *Економічні інновації*. 2013. Вип. 53. С. 296-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_53_34
2. Laiko O., Shatnenko K. The influence of the management aspect of the industrial park functioning on the implementation of regional cohesion policy in Ukraine. *Economics and Region*. 2024. № 1(92). Pp. 43-50. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3307](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3307)
3. Мальярчук О. Г., Шіпа М. О. Розвиток індустріальних парків як чинник повоєнного відновлення економіки України. *Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. пр.* 2024. Т. 53. С. 78-88. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.078>
4. Бойко В., Бойко Л. Індустріальні парки – ефективний механізм залучення інвестицій для відновлення економіки у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-23>
5. *Оновлена державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: ключові аспекти*. Міністерство розвитку громад та територій України, 2024. 11 с. URL: https://mtu.gov.ua/files/Avto/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%9C%D0%98%D0%A3_%D0%86%D0%9D%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%90_%D0%91%D0%A0%D0%9E%D0%A8%D0%A3%D0%A0%D0%90_A4_ukr.pdf
6. *Commission Staff Working Document. Ukraine 2023 Report*. Brussels: European Commission, 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf
7. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.02.2024 р. № 133-р. *Урядовий портал*: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievropeiskoi-komisii-predstavlenykh-u-090224>
8. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 р. № 940). *Урядовий портал*: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-na-2021-2027>

9. Міжнародні рекомендації для індустріальних парків. 2019. 128 с. URL: <https://geipp-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Mizhnarodni-rekomendatsii-IP-2-1-2.pdf>
10. Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 р. № 176-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text>
11. Розпочата розробка проєкту національного стандарту, який визначатиме критерії сталості еко-індустріальних парків. *Жива планета*: сайт. 12.06.2024. URL: <https://livingplanet.org.ua/novyny/rozpochata-rozrobka-proektu-natsionalnogo-standartu-yakij-viznachatime-kriteriji-stalosti-eko-industrialnih-parkiv>
12. Куликов В. Індустріальні парки стануть рушієм розвитку українських міст. Пояснюємо на прикладах. *Хмарочос*: сайт. 20.02.2024. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2024/02/20/industrialni-parky-stanut-rushiyem-rozvytku-ukrayinskyh-mist-poyasnyuemo-na-prikladah>
13. Sedlmayr B., Meier zu Köcker G., Schneider K. *Cluster Development Guide. A Practitioners Guide for Cluster Policy, Strategy and Implementation*. 2021. 235 p. URL: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2021-en-cluster-development-guide.pdf>
14. Панченко В., Резнікова Н. Від кластерів до еко-індустріальних парків. *Industry4Ukraine*: сайт. 29.08.2022. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/vid-klasteriv-do-eko-industrialnyh-parkiv>
15. Мінекономіки оновило інформацію про індустріальні парки в Україні. *Асоціація міст України*: сайт. 06.02.2020. URL: <https://auc.org.ua/novyna/minekonomiky-onovylo-informaciyu-pro-industrialni-parky-v-ukrayini>
16. Індустріальні парки в Україні – 2022 рік. *Міністерство економіки України*: сайт. 23.03.2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>
17. Волокіта В. Кількість працюючих індустріальних парків в Україні цього року може зрости до 20, у 2025 – до 30. *Економічна правда*: сайт. 26.07.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/07/26/717226>
18. Кирилко В. Перше півріччя на ринку індустріальних парків: побито рекорд за кількістю зареєстрованих ІП. *Property Times*: сайт. 10.07.2024. URL: https://propertytimes.com.ua/industrialnaya_nedvizhemost/pershe_pivrichchya_na_rinku_industrialnih_parkiv_pobito_rekord_za_kilkistyu_zareestrovanih_ip
19. Кирилко В. Індустріальні парки: підсумки 2023 року. *Property Times*: сайт. 08.01.2024. URL: https://propertytimes.com.ua/industrialnaya_nedvizhemost/industrialni_parki_pidsumki_2023_roku
20. Григоренко Ю. Проблеми розвитку індустріальних парків в Україні на третьому році війни. *GMK Center*: сайт. 05.08.2024. URL: <https://gmk.center.ua/posts/problemy-rozvytku-industrialnykh-parkiv-v-ukraini-na-tretomu-rotsi-vijny>
21. Савін Т. Ринок праці втратив понад 2 млн осіб: який бізнес постраждав від мобілізації працівників у ЗСУ. *Focus.ua*: сайт. 25.01.2024. URL: <https://focus.ua/uk/ekslyuzivny/621976-rinok-praci-vtrativ-ponad-2-mln-osib-yakij-biznes-postrazhdav-vid-mobilizaciyi-pracivnikiv-u-zsu>
22. Федюк В. Як індустріальний парк може забезпечити громаді успішний розвиток і добробут (мешканцям)? *Інститут громадянського суспільства*: сайт. 17.07.2024. URL: <https://www.csi.org.ua/news/yak-industrialnyj-park-mozhe-zabezpechyt-gromadi-uspishnyj-rozvytok-i-dobrobut-meshkanczyam>
23. Деякі питання державного стимулювання створення та функціонування індустріальних парків: постанова Кабінету Міністрів від 04.06.2024 р. № 644. URL: *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2024-%D0%BF#Text>
24. Бондаренко О. Що не так з індустріальними парками в Україні. *Економічна правда*: сайт. 10.04.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/10/698973>
25. Притула Х. М., Калат Я. Я. *Стимулювання розвитку індустріальних парків: європейський досвід та можливості для України*: наук. аналіт. записка. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2020. 22 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/e20200401.pdf>

References

1. Fedulova, L. I. (2013). Napryamy rozvytku industrial'nykh parkiv shchodo realizatsiyi innovatsiynoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Directions of development of industrial parks in terms of realizing the innovative potential of the regions of Ukraine]. *Ekonomichni innovatsiyi – Economic innovations*, 53, 296-305. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_53_34 [in Ukrainian].
2. Laiko, O., Shatnenko, K. (2024). The influence of the management aspect of the industrial park functioning on the implementation of regional cohesion policy in Ukraine. *Economics and Region*, 1(92), 43-50. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3307](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3307)
3. Malyarchuk, O. H., & Shipa, M. O. (2024). Rozvytok industrial'nykh parkiv yak chynnyk povoyennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Development of Industrial Parks as a Factor in the Post-War Economic Recovery of Ukraine]. In *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Strategy of the Economic Development of Ukraine]*: Vol. 53 (pp. 78-88). DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.078.088> [in Ukrainian].
4. Boyko, V., & Boyko, L. (2023). Industrial'ni parky – efektyvnyy mekhanizm zaluchennya investytsiy dlya vidnovlennya ekonomiky u pislyavoyennyi period [Industrial Parks as an Efficient Mechanism of Attracting Investments for Economic Recovery in a Post-War period]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-23> [in Ukrainian].

5. *Onovlena derzhavna stratehiya rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky: klyuchovi aspekty [Updated State Strategy for Regional Development for 2021-2027: Key Aspects]* (2024). Ministry of Community and Territorial Development of Ukraine. Retrieved from https://mtu.gov.ua/files/Avto/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%9C%D0%98%D0%A3_%D0%86%D0%9D%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%90_%D0%91%D0%A0%D0%9E%D0%A8%D0%A3%D0%A0%D0%90_A4_ukr.pdf [in Ukrainian].
6. *Commission Staff Working Document. Ukraine 2023 Report* (2023). Brussels: European Commission. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf
7. Pro zatverdzhennya planu zakhodiv z vykonannya rekomendatsiy Yevropeys'koyi Komisiyi, predstavlenykh u Zviti pro prohres Ukrayiny v ramkakh Paketa rozshyrennya Yevropeys'koho Soyuzu 2023 roku [On approval of the action plan for implementing the recommendations of the European Commission presented in the Progress Report on Ukraine within the framework of the 2023 European Union Enlargement Package] (2024). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2024, Feb 09, 133-r. *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-evropeiskoi-komisiyi-predstavlenykh-u-t90224> [in Ukrainian].
8. Derzhavna stratehiya rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky [State Strategy for Regional Development for 2021-2027] (2024). Approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 2020, Aug 5, 695 (as amended by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 2024, Aug 13, 940). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-na-20212-a940> [in Ukrainian].
9. *Mizhnarodni rekomendatsiyi dlya industrial'nykh parkiv [International recommendations for industrial parks]* (2019). Retrieved from <https://geipp-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Mizhnarodni-rekomendatsii-IP-2-1-2.pdf> [in Ukrainian].
10. Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku industrial'nykh parkiv na 2023-2030 roky [On the approval of the Strategy for the Development of Industrial Parks for 2023-2030] (2023). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2023, Feb 24, 176-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Rozpochata rozrobka proyektu natsional'noho standartu, yakyy vyznachatyme kryteriyi stalosti eko-industrial'nykh parkiv [Development of a draft national standard has begun, which will define sustainability criteria for eco-industrial parks] (2024, Jun 12). *Living Planet*: Website. Retrieved from <https://livingplanet.org.ua/novuny/rozpochata-rozrobka-proektu-natsionalnogo-standartu-yakiy-viznachatime-kriteriji-stalosti-eko-industrialnih-parkiv> [in Ukrainian].
12. Kulykov, V. (2024, Feb 20). Industrial'ni parky stanut' rushiyem rozvytku ukraïns'kykh mist. Poyasnyuyemo na prykladakh [Industrial parks will become the engine of development of Ukrainian cities. We explain with examples]. *Hmarochos*: Website. Retrieved from <https://hmarochos.kiev.ua/2024/02/20/industrialni-parky-stantut-rushiyem-rozvytku-ukraïns'kykh-mist-poyasnyuyemo-na-prykladakh> [in Ukrainian].
13. Sedlmayr, B., Meier zu Köcker, G., & Schneider, K. (2021). *Cluster Development Guide. A Practitioners Guide for Cluster Policy, Strategy and Implementation*. Retrieved from <https://www.giz.de/en/downloads/giz2021-en-cluster-development-guide.pdf>
14. Panchenko, V., & Reznikova, N. (2022, Aug 29). Vid klasteriv do eko-industrial'nykh parkiv [From clusters to eco-industrial parks]. *Industry4Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.industry4ukraine.net/publications/vid-klasteriv-do-eko-industrialnyh-parkiv> [in Ukrainian].
15. Minekonomiky onovylo informatsiyu pro industrial'ni parky v Ukrayini [The Ministry of Economy has updated information about industrial parks in Ukraine] (2020, Feb 06). *Association of Ukrainian Cities*: Website. Retrieved from <https://auc.org.ua/novyna/minekonomiky-onovylo-informatsiyu-pro-industrialni-parky-v-ukrayini> [in Ukrainian].
16. Industrial'ni parky v Ukrayini – 2022 rik [Industrial parks in Ukraine – 2022] (2023, Mar 23). *Ministry of Economy of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> [in Ukrainian].
17. Volokita V. (2024, Jul 26). Kil'kist' pratsyuyuchykh industrial'nykh parkiv v Ukrayini ts'ohorich mozhe zrosty do 20, u 2025 – do 30 [The number of operating industrial parks in Ukraine may increase to 20 this year, and to 30 in 2025]. *Epravda*: Website. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2024/07/26/717226> [in Ukrainian].
18. Kyrylko, V. (2024, Jul 10). Pershe pivrichchya na rynku industrial'nykh parkiv: pobyto rekord za kil'kistyu zareystrovanykh IP [The first half of the year on the industrial park market: a record was broken for the number of registered IE]. *Property Times*: Website. Retrieved from https://propertytimes.com.ua/industrialnaya_nedvizhemost/pershe_pivrichchya_na_rynku_industrialnih_parkiv_pobito_rekord_zakilkisty_zareystrovanih_ip [in Ukrainian].
19. Kyrylko, V. (2024, Jan 08). Industrial'ni parky: pidsumky 2023 roku [Industrial parks: results of 2023]. *Property Times*: Website. Retrieved from https://propertytimes.com.ua/industrialnaya_nedvizhemost/industrialni_parki_pidsumki_2023_roku [in Ukrainian].

20. Hryhorenko, Yu. (2024, Aug 05). Problemy rozvytku industrial'nykh parkiv v Ukraini na tret'omu rotsi viyny [Problems of development of industrial parks in Ukraine in the third year of the war]. *GMK Center*: Website. Retrieved from <https://gmk.center.ua/posts/problemy-rozvytku-industrialnykh-parkiv-v-ukraini-na-tretomu-rotsi-viyny> [in Ukrainian].
21. Savin, T. (2024, Jan 25). Rynok pratsi vtratyv ponad 2 mln osib: yakyy biznes postrazhdav vid mobilizatsiyi pratsivnykiv u ZSU [The labor market lost over 2 million people: which businesses suffered from the mobilization of workers in the Armed Forces of Ukraine]. *Focus.ua*: Website. Retrieved from <https://focus.ua/uk/eksklyuzyiv/621976-rinok-praci-vtratyv-ponad-2-mln-osib-yakij-biznes-postrazhdav-vid-mobilizatsiyi-pracivnykiv-u-zsu> [in Ukrainian].
22. Fedyuk, V. (2024, Jul 17). Yak industrial'nyy park mozhe zabezpechyty hromadi uspishnyy rozvytok i dobrobut (meshkantsyam)? [How can an industrial park ensure successful development and well-being for the community (residents)?]. *Civil Society Institute*: Website. Retrieved from <https://www.csi.org.ua/news/yak-industrialnyj-park-mozhe-zabezpechyty-gromadi-uspishnyj-rozvytok-i-dobrobut-meshkanczyam> [in Ukrainian].
23. Deyaki pytannya derzhavnoho stymulyuvannya stvorennia ta funktsionuvannya industrial'nykh parkiv [Some issues of state stimulation of the creation and operation of industrial parks] (2024). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2024, Jun 04, 644. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
24. Bondarenko, O. (2023, Apr 10). Shcho ne tak z industrial'nymy parkamy v Ukraini [What's wrong with industrial parks in Ukraine?]. *Epravda*: Website. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/10/698973> [in Ukrainian].
25. Prytula, Kh. M., & Kalat, Ya. Ya. (2020). *Stymulyuvannya rozvytku industrial'nykh parkiv: yevropeys'kyi dosvid ta mozhlyvosti dlya Ukrainy* [Stimulating the development of industrial parks: European experience and opportunities for Ukraine]: Scientific and analytical note. Lviv: Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Retrieved from <https://ird.gov.ua/irdp/e20200401.pdf> [in Ukrainian].

Davymuka S. A. Industrial parks as a tool for regional economic development: retrospective and development issues

Based on a retrospective analysis, it has been proven that the development of industrial parks actually contributes to the creation of clusters of competitive industries and the expansion of production chains. Ultimately, this has a positive impact on the balanced economic development of regions. Therefore, in Ukraine, where the issue of economic clustering has always been a strategic development priority, experts in this field have begun to actively support the development of IPs by developing appropriate mechanisms for implementing cluster initiatives. Based on an analysis of official regulatory documents, it has been established that a significant transformation of state policy on the development of industrial parks began in 2021–2022 with the authorities' attempt to update the issue of stimulating them in terms of attracting investment in development and to increase public interest in these processes at the legislative level. The peculiarities of the development of the IP network in Ukraine in the current conditions have been identified and substantiated, including the dynamic growth of applications for their creation, an increase in the number of private parks, a concrete definition of strategic prospects, an increase in the number of predicted participants with investments in the parks being created, the emergence of real and competent management companies, the involvement of small and medium-sized businesses, a focus on the formation of eco-industrial parks, and the activation of regional authorities and local communities. The general factors that encourage the creation of industrial parks and are key motivators for the initiators of this process have been identified. It has been established that the total volume of capital investments in Ukraine as a whole in 2023 reached the 2019 level and increased significantly compared to 2022, with the largest amounts recorded in the Kyiv, Lviv, Rivne, and Vinnytsia regions, which correlates with the implementation of IP introduction programs. Based on an analysis of the correlation between the smart specializations declared in the regional development strategies and the sectoral specifics of existing successful IPs in these territories, the need to update and revise the content of these strategies has been demonstrated, and strengthening coordination in terms of interconnection and harmonization of state policy to stimulate the development of industrial parks and regional development strategies.

Keywords: industrial (industrial park), regional economy, post-war reconstruction, economic development, local communities.

Давимука Степан Антонович – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: davymuka.s@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4840-2100>).

Davymuka Stepan Antonovych – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Leading Researcher of the Department of regional financial policy of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine».

Надійшло 09.01.2025 р.